

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे सप्तमः प्रश्नः॥

यो वा अयंथादेवतमग्निं चिनुत आ देवताभ्यो वृश्च्यते पापीयान्भवति यो यंथादेवतं न देवताभ्य आ वृश्च्यते वसीयान्भवत्याग्नेय्या गायत्रिया प्रथमां चितिमभि मृशेत् त्रिष्टुभा द्वितीयां जगत्या तृतीयामनुष्टुभा चतुर्थीं पङ्क्त्या पञ्चमीं यंथादेवतमेवाग्निं चिनुते न देवताभ्य आ वृश्च्यते वसीयान्भवतीडांयै वा एषा विभक्तिः पशव इडां पशुभिरेनम् (१)

चिनुते यो वै प्रजापतये प्रतिप्रोच्याग्निं चिनोति नार्तिमार्च्छत्यश्वावभितस्तिष्ठेतां कृष्ण उत्तरतः श्वेतो दक्षिणस्तावालभ्येष्टका उप दध्यादेतद्वै प्रजापते रूपं प्राजापत्योऽश्वः साक्षादेव प्रजापतये प्रतिप्रोच्याग्निं चिनोति नार्तिमार्च्छत्येतद्वा अहो रूपं यच्छ्वेतोऽश्वो रात्रियै कृष्ण एतदहः (२)

रूपं यदिष्टका रात्रियै पुरीषमिष्टका उपधास्यच्छ्वेतमश्वमभि मृशेत्पुरीषमुपधास्यन्कृष्णमहं चिनुते हिरण्यपात्रं मधोः पूर्णं ददाति मधव्योऽसानीति सौर्या चित्रवत्यावैक्षते चित्रमेव भवति मध्यन्दिनेऽश्वमव घ्रापयत्यसौ वा आदित्य इन्द्र एष प्रजापतिः प्राजापत्योऽश्वस्तमेव साक्षादग्नोति॥ (३)

पुनमेतदहोऽष्टावत्वारि ९ शब्द॥

[१]

त्वामग्ने वृषभं चेकितानं पुनर्युवानञ्जनयन्नुपागांम्। अस्थूरि णो गार्हपत्यानि सन्तु तिग्मेन नो ब्रह्मणा सः शिंशाधि। पशवो वा एते यदिष्टकाश्चित्याचित्यामृषभमुप दधाति मिथुनमेवास्य तद्यज्ञे करोति प्रजननाय तस्माद्यथेयूथ ऋषभः। संवत्सरस्य प्रतिमां यां त्वा रात्र्युपासते। प्रजा ९ सुवीरा कृत्वा विश्वमायुर्व्यश्नवत्। प्राजापत्याम् (४)

एतामुप दधातीयं वावैषैकाष्टका यदेवैकाष्टकायामन्नं क्रियते तदेवैतयावं रुन्ध एषा वै प्रजापतेः कामदुघा तयैव यजमानोऽमुष्मिलोकेऽग्निं दुहे येन देवा ज्योतिषोर्ध्वा उदायन् येनादित्या वसवो येन रुद्राः। येनाङ्गिरसो महिमानमानशुस्तेनैतु यजमानः स्वस्ति। सुवर्गाय वा एष लोकाय (५)

चीयते यदग्निर्येन देवा ज्योतिषोर्ध्वा उदायन्नित्युख्य ९ समिन्द्र इष्टका एवैता उप धत्ते वानस्पत्याः सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै शतायुधाय शतवीर्याय शतोतयेऽभिमातिषाहे।

शतं यो नः शरदो अजीतानिन्द्रो नेषदति दुरितानि विश्वा। ये चत्वारः पृथयो देवयाना
अन्तरा द्यावापृथिवी वियन्ति। तेषां यो अज्यानिमजीतिमा वहात्तस्मै नो देवाः (६)

परि दत्तेह सर्वे। ग्रीष्मो हेमन्त उत नो वसन्तः शरद्वरुषाः सुवितं नो अस्तु।
तेषांमृतूनां शतशारदानां निवात एषामभये स्याम। इदुवथ्सुराय परिवथ्सुराय संवथ्सुराय
कृणुता बृहन्नमः। तेषां वयं सुमंतौ यज्ञियांनां ज्योगजीता अहंताः स्याम। भद्रान्नः श्रेयः
समनैष्ट देवास्त्वयावसेन समशीमहि त्वा। स नो मयोभूः पितो (७)

आ विशस्व शं तोकाय तनुवे स्योनः। अज्यानीरेता उपं दधात्येता वै देवता
अपराजितास्ता एव प्र विशति नैव जीयते ब्रह्मवादिनो वदन्ति यदर्धमासा मासा
ऋतवः संवथ्सुर ओषधीः पचन्त्यथ कस्मादन्याभ्यो देवताभ्य आग्रयणं निरूप्यत
इत्येता हि तद्देवता उदजयन् यदृतुभ्यो निर्वपद्देवताभ्यः समदं दध्यादाग्रयणं निरूप्येता
आहुतीर्जुहोत्यर्धमासानेव मासानृतून्संवथ्सुरं प्रीणाति न देवताभ्यः समदं दधाति भद्रान्नः
श्रेयः समनैष्ट देवा इत्याह हुताद्याय यजमानस्यापराभावाय॥ (८)

प्राजापत्यां लोकाय देवाः पितो दध्यादाग्रयणं पञ्चविंशतिश्च॥

[२]

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्तनूपा नः प्रतिस्पृशः। यो नः पुरस्तादक्षिणतः पश्चादुत्तरतो-
ऽघायुरभिदासत्येतं सोऽश्मानमृच्छतु। देवासुराः संयन्ता आसन्तेऽसुरा दिग्भ्य आबाधन्त
तां देवा इष्वा च वज्रेण चापानुदन्त यद्वज्रिणीरुपदधातीष्वा चैव तद्वज्रेण च यजमानो
भ्रातृव्यानपं नुदते दिक्षूपं (९)

दधाति देवपुरा एवैतास्तनूपानीः पर्यहतेऽग्राविष्णू सजोषसेमा वर्धन्तु वां
गिरः। द्युमैर्वाजैभिरा गंतम्। ब्रह्मवादिनो वदन्ति यन्न देवतायै जुहुत्यथ किन्देवत्यां
वसोर्धारित्युग्विर्वसुस्तस्यैषा धारा विष्णुर्वसुस्तस्यैषा धाराऽग्रावैष्णव्यर्चा वसोर्धारा जुहोति
भागधेयैर्नैवेनौ समर्धयत्यथो एताम् (१०)

एवाहुतिमायतनवतीं करोति यत्काम एनां जुहोति तदेवाव रुन्धे रुद्रो वा एष
यदग्निस्तस्येते तनुवौ घोराण्या शिवान्या यच्छतरुद्रीयं जुहोति यैवास्यं घोरा तनूस्तां तेन
शमयति यद्वसोर्धारा जुहोति यैवास्यं शिवा तनूस्तां तेन प्रीणाति यो वै वसोर्धारायै (११)

प्रतिष्ठां वेद प्रत्येव तिष्ठति यदाज्यमुच्छिष्येत तस्मिन्ब्रह्मौदनं पंचेत्तं ब्राह्मणाश्चत्वारः

प्राश्र्जीयुरेष वा अग्निर्वैश्वानरो यद्वाह्मण एषा खलु वा अग्नेः प्रिया तनूर्यद्वैश्वानरः
प्रियायामेवैनं तनुवां प्रतिष्ठापयति चतस्रो धेनुर्दद्यात्ताभिरेव यजमानोऽमुष्मिल्लोकैऽग्निं
दहे॥ (१२)

उपेतान्धारये षट्त्वारिंशच्च॥

[३]

चित्तिञ्जुहोमि मनसा घृतेनेत्याहादाभ्या वै नामैषाहुतिर्वैश्वकर्मणी नैनं चिक्यान् भ्रातृव्यो
दभ्रोत्यथो देवता एवाव रुन्धेऽग्ने तमद्येति पङ्क्त्या जुहोति पङ्क्त्याहुत्या यज्ञमुखमारभते सप्त
तै अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इत्याहु होत्रा एवाव रुन्धेऽग्निर्देवेभ्योऽपाक्रामद्वागधेयम् (१३)

इच्छमानस्तस्मा एतद्वागधेयं प्रायच्छन्नेतद्वा अग्नेरग्निहोत्रमेतर्हि खलु वा एष जातो
यर्हि सर्वश्चितो जातायैवास्मा अन्नमपि दधाति स एनं प्रीतः प्रीणाति वसीयान्भवति
ब्रह्मवादिनो वदन्ति यदेष गार्हपत्यश्चीयतेऽथ क्वास्याहवनीय इत्यसावादित्य इति
ब्रूयादेतस्मिन् हि सर्वाभ्यो देवताभ्यो जुह्वति (१४)

य एवं विद्वानग्निं चिनुते साक्षादेव देवता ऋध्नोत्यग्ने यशस्विन् यशसेममर्पयेन्द्रावतीमर्पचि
वंह। अयं मूर्धा परमेष्ठी सुवर्चाः समानानामुत्तमश्लोको अस्तु। भद्रं पश्यन्त उपं सेदुरग्ने
तपो दीक्षामर्षयः सुवर्विदः। ततः क्षत्रं बलमोजश्च जातं तदस्मै देवा अभि सं नमन्तु।
धाता विधाता परमा (१५)

उत सन्दक्प्रजापतिः परमेष्ठी विराजा। स्तोमाश्छन्दांसि निविदो म आहुरेतस्मै
राष्ट्रमभि सं नमाम। अभ्यावर्तध्वमुप मेतं साकमयः शास्ताधिपतिर्वो अस्तु। अस्य
विज्ञानमनु सः रभध्वमिमं पश्चादनु जीवाथ सर्वे। राष्ट्रभृत एता उपं दधात्येषा वा
अग्नेश्चिती राष्ट्रभृत्तयैवास्मिन्नाष्ट्रं दधाति राष्ट्रमेव भवति नास्माद्राष्ट्रं भ्रंशते॥ (१६)

भागधेयञ्जुह्वति परमा राष्ट्रं दधाति सप्त च॥

[४]

यथा वै पुत्रो जातो म्रियत एव वा एष म्रियते यस्याग्निरुख्यं उद्वायति यन्निर्मन्थ्यं
कुर्याद्विच्छिन्धाद्भ्रातृव्यमस्मै जनयेत्स एव पुनः परीध्यः स्वादेवनं योनेर्जनयति नास्मै
भ्रातृव्यं जनयति तमो वा एतं गृह्णाति यस्याग्निरुख्यं उद्वायति मृत्युस्तमः कृष्णं वासः
कृष्णा धेनुर्दक्षिणा तमसा (१७)

एव तमो मृत्युमपं हते हिरण्यं ददाति ज्योतिर्वै हिरण्यं ज्योतिषैव तमोऽपं हतेऽथो

तेजो वै हिरण्यन्तेजं एवाऽऽत्मन्धत्ते सुवर्नं घर्मः स्वाहा सुवर्नार्कः स्वाहा सुवर्नं शुक्रः
स्वाहा सुवर्नं ज्योतिः स्वाहा सुवर्नं सूर्यः स्वाहार्को वा एष यदग्निर्सावादित्यः (१८)

अश्वमेधो यदेता आहुतीर्जुहोत्यर्काश्वमेधयोरेव ज्योतीरपि सं दधात्येष ह त्वा
अर्काश्वमेधी यस्यैतद्गौ क्रियत आपो वा इदमग्रे सलिलमासीत्स एतां प्रजापतिः
प्रथमां चित्तिमपश्यत्तामुपाधत्त तदियमभवत्तं विश्वकर्माब्रवीदुप त्वायानीति नेह लोको-
ऽस्तीति (१९)

अब्रवीत्स एतां द्वितीयां चित्तिमपश्यत्तामुपाधत्त तदन्तरिक्षमभवत्स यज्ञः प्रजा-
पतिमब्रवीदुप त्वायानीति नेह लोकोऽस्तीत्यब्रवीत्स विश्वकर्माणमब्रवीदुप त्वायानीति
केन मोपैष्यसीति दिश्याभिरित्यब्रवीत्तन्दिश्याभिरुपैता उपाधत्त ता दिशः (२०)

अभवत्स परमेष्ठी प्रजापतिमब्रवीदुप त्वायानीति नेह लोकोऽस्तीत्यब्रवीत्स
विश्वकर्माणं च यज्ञं चाब्रवीदुप वामायानीति नेह लोकोऽस्तीत्यब्रूताः स एतां तृतीयां
चित्तिमपश्यत्तामुपाधत्त तदसावभवत्स आदित्यः प्रजापतिमब्रवीदुप त्वा (२१)

आयानीति नेह लोकोऽस्तीत्यब्रवीत्स विश्वकर्माणं च यज्ञं चाब्रवीदुप वामायानीति
नेह लोकोऽस्तीत्यब्रूताः स परमेष्ठिनमब्रवीदुप त्वायानीति केन मोपैष्यसीति लोकं
पृणयेत्यब्रवीत्तं लोकं पृणयोपैत्तस्मादयांतयाम्री लोकं पृणाऽयांतयाम् ह्यसौ (२२)

आदित्यस्तानृषयोऽब्रुवन्नुप व आयामेति केन न उपैष्यथेति भूमेत्यब्रुवन्तां
द्वाभ्यां चित्तीभ्यामुपायन्त्स पञ्चचितीकः समपद्यत य एवं विद्वानग्निं चिनुते भूयानेव
भवत्यभीमाल्लोकाञ्जयति विदुरेन देवा अथो एतासामेव देवतानां सायुज्यं गच्छति॥ (२३)

तमसाऽदित्योऽस्तीति दिशं आदित्यः प्रजापतिमब्रवीदुप त्वाऽसौ पञ्चचत्वारिंशत्॥ [५]

वयो वा अग्निर्यदग्निरचित्पक्षिणोऽश्नीयात्तमेवाग्निमद्यादार्तिमाच्छेत्संवत्सरं व्रतं
चरेत्संवत्सरं हि व्रतं नाति पशुर्वा एष यदग्निरहिनिस्ति खलु वै तं पशुर्य एनं
पुरस्तात्प्रत्यञ्चमुपचरति तस्मात्पश्चात्प्राङ्मुपचर्य आत्मनोऽहिंसायै तेजोऽसि तेजो मे
यच्छ पृथिवीं यच्छ (२४)

पृथिव्यै मां पाहि ज्योतिरसि ज्योतिर्मे यच्छान्तरिक्षं यच्छान्तरिक्षान्मा पाहि सुवरसि
सुवर्मे यच्छ दिवं यच्छ दिवो मां पाहीत्याहेताभिर्वा इमे लोका विधृता यदेता उपदधात्येषां
लोकानां विधृत्यै स्वयमातृणा उपधायं हिरण्येष्टका उप दधातीमे वै लोकाः स्वयमातृणा

ज्योतिरिहिरण्यं यथस्वयमातृणा उपधाय (२५)

हिरण्येष्टका उपदधातीमानेवैताभिर्लोकां ज्योतिष्मतः कुरुतेऽथो एताभिरेवास्मां इमे लोकाः प्र भान्ति यास्ते अग्रे सूर्ये रुचं उद्यतो दिवंमातृन्वन्ति रश्मिभिः। ताभिः सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि। या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः। इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते। रुचं नो धेहि (२६)

ब्राह्मणेषु रुचं राजंसु नस्कृधि। रुचं विश्वेषु शूद्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम्। द्वेधा वा अग्निं चिक्यानस्य यशं इन्द्रियं गच्छत्यग्निं वा चितमीजानं वा यदेता आहुतीर्जुहोत्यात्मन्नेव यशं इन्द्रियं धत्त ईश्वरो वा एष आर्तिमार्तोऽग्निं चिन्वन्नधिक्रामति तत्त्वां यामि ब्रह्मणा वन्दमान इति वारुण्यर्चा (२७)

जुहुयाच्छान्तिरेवैषाग्नेर्गुप्तिरात्मनो हविष्कृतो वा एष योऽग्निं चिनुते यथा वै हविः स्कन्दत्येवं वा एष स्कन्दति योऽग्निं चित्वा स्त्रियमुपैति मैत्रावरुण्यामिक्षया यजेत मैत्रावरुणतामेवोपैत्यात्मनोऽस्कन्दाय यो वा अग्निर्मृतुस्थां वेदतुर्ऋतुरस्मै कल्पमान एति प्रत्येव तिष्ठति संवत्सरो वा अग्निः (२८)

ऋतुस्थास्तस्य वसन्तः शिरो ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षो वर्षाः पुच्छं शरदुत्तरः पक्षो हेमन्तो मध्यं पूर्वपक्षाश्चितयोऽपरपक्षाः पुरीषमहोरात्राणीष्टका एष वा अग्निर्ऋतुस्था य एवं वेदतुर्ऋतुरस्मै कल्पमान एति प्रत्येव तिष्ठति प्रजापतिर्वा एतं ज्यैष्ठ्यकामो न्यधत्त ततो वै स ज्यैष्ठ्यमगच्छद्य एवं विद्वानग्निं चिनुते ज्यैष्ठ्यमेव गच्छति॥ (२९)

पृथिवीं यच्छु यथस्वयमातृणा उपधायं धेहृचाग्निश्चिनुते त्रीणि च॥ [६]

यदाकूतात्स्मसुस्रोद्धृदो वा मनसो वा सम्मृतं चक्षुषो वा। तमनु प्रेहिं सुकृतस्य लोकं यत्रर्षयः प्रथमजा ये पुराणाः। एतं संधस्थं परिं ते ददामि यमावहाच्छेवधिं जातवेदाः। अन्वागन्ता यज्ञपतिर्वा अत्र तं स्म जानीत परमे व्योमन्। जानीतादेनं परमे व्योमन्देवाः संधस्था विद रूपमस्य। यदागच्छात् (३०)

पृथिभिर्देवयानैरिष्टापूर्ते कृणुतादविरस्मै। सम्प्र च्यवध्वमनु सम्प्र याताग्ने पथो देवयानान्कृणुध्वम्। अस्मिन्संधस्थे अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत। प्रस्तरेण परिधिनां सुचा वेद्यां च बरुहिषां। ऋचेमं यज्ञं नो वह सुवर्देवेषु गन्तवे। यदिष्टं यत्परादानं

यदुत्तं या च दक्षिणा। तत् (३१)

अग्निर्वैश्वकर्मणः सुवर्देवेषु नो दधत्। येना सहस्रं वहसि येनाग्ने सर्ववेदसम्। तेनेमं यज्ञं नो वह सुवर्देवेषु गन्तवे। येनाग्ने दक्षिणा युक्ता यज्ञं वहन्त्यृत्विजः। तेनेमं यज्ञं नो वह सुवर्देवेषु गन्तवे। येनाग्ने सुकृतः पथा मधोर्धारा व्यानशुः। तेनेमं यज्ञं नो वह सुवर्देवेषु गन्तवे। यत्र धारा अनपेता मधोर्धृतस्य च याः। तदग्निर्वैश्वकर्मणः सुवर्देवेषु नो दधत्॥ (३२)

आगच्छात्तद्ध्यानशुस्तेनेमं यज्ञं नो वह सुवर्देवेषु गन्तवे चतुर्दश च॥ [७]

यास्ते अग्ने समिधो यानि धाम या जिह्वा जातवेदो यो अर्चिः। ये ते अग्ने मेडयो य इन्द्रवस्तेभिर्नात्मानं चिनुहि प्रजानन्न। उध्सन्नयज्ञो वा एष यदग्निः किं वाहृतस्य क्रियते किं वा न यद्वा अध्वर्युरग्नेश्चिन्वन्नन्तरेत्यात्मनो वै तदन्तरैति यास्ते अग्ने समिधो यानि (३३)

धामेत्याहैषा वा अग्नेः स्वयञ्चितिरग्निरेव तदग्निं चिनोति नाध्वर्युरात्मनोऽन्तरैति चतस्र आशाः प्र चरन्त्वग्नय इमं नो यज्ञं नयतु प्रजानन्न। घृतं पिबन्नजरः सुवीरं ब्रह्म समिद्धवत्याहुतीनाम्। सुवर्गाय वा एष लोकायोप धीयते यत्कूर्मश्चतस्र आशाः प्र चरन्त्वग्नय इत्याह (३४)

दिश एवैतेन प्र जानातीमं नो यज्ञं नयतु प्रजानन्नित्याह सुवर्गस्य लोकस्याभनीत्यै ब्रह्म समिद्धवत्याहुतीनामित्याह ब्रह्मणा वै देवाः सुवर्गं लोकमायन् यद्ब्रह्मण्वत्योपदधाति ब्रह्मणैव तद्यजमानः सुवर्गं लोकमैति प्रजापतिर्वा एष यदग्निस्तस्य प्रजाः पशवश्छन्दांसि रूपः सर्वान् वर्णानिष्टकानां कुर्याद्रूपेणैव प्रजां पशूञ्छन्दांस्यव रुन्धेऽथो प्रजाभ्य एवेन पशुभ्यश्छन्दोभ्योऽवुरुद्धं चिनुते॥ (३५)

यान्यग्नय इत्याहेष्टकानां षोडश च॥ [८]

मयि गृह्णाम्यग्ने अग्निः रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय। मयि प्रजां मयि वर्चो दधाम्यरिष्टाः स्याम तनुवां सुवीराः। यो नो अग्निः पितरो हृष्वन्तरमर्त्या मर्त्याः आविवेश। तमात्मन्यरिं गृहीमहे वयं मा सो अस्मा अवाहाय परा गात्। यदध्वर्युरात्मन्नग्निमगृहीत्वाग्निं चिनुयाद्योऽस्य स्वोऽग्निस्तमपि (३६)

यजमानाय चिनुयादग्निं खलु वै पशवोऽनूपं तिष्ठन्तेऽपक्रामुका अस्मात्पशवः स्युर्मयि

गृह्णाम्यग्रं अग्निमित्याहात्मन्नेव स्वमग्निं दाधार नास्मात्पशवोऽपं कामन्ति ब्रह्मवादिनो वदन्ति यन्मृचापश्चाग्नेरेनाद्यमथ कस्मान्मृदा चाद्विश्वाग्निश्चीयत इति यदद्विः संयौति (३७)

आपो वै सर्वा देवता देवताभिरेवैनं सृजति यन्मृदा चिनोतीयं वा अग्निर्वैश्वानरोऽग्निनेव तदग्निं चिनोति ब्रह्मवादिनो वदन्ति यन्मृदा चाद्विश्वाग्निश्चीयतेऽथ कस्मादग्निरुच्यत इति यच्छन्दोभिश्चिनोत्यग्नयो वै छन्दांसि तस्मादग्निरुच्यतेऽथो इयं वा अग्निर्वैश्वानरो यत् (३८)

मृदा चिनोति तस्मादग्निरुच्यते हिरण्येष्टका उपं दधाति ज्योतिर्वै हिरण्यं ज्योतिरेवास्मिन्दधात्यथो तेजो वै हिरण्यं तेजं एवाऽऽत्मन्धत्ते यो वा अग्निः सर्वतोमुखं चिनुते सर्वासु प्रजास्वन्नमत्ति सर्वा दिशोऽभि जयति गायत्रीं पुरस्तादुपं दधाति त्रिष्टुभं दक्षिणतो जगतीं पश्चादनुष्टुभमुत्तरतः पङ्क्तिं मध्यं एष वा अग्निः सर्वतोमुखस्तं य एवं विद्वाश्चिनुते सर्वासु प्रजास्वन्नमत्ति सर्वा दिशोऽभि जयत्यथो दिश्येव दिशं प्र वयति तस्माद्विदिश दिक्प्रोता॥ (३९)

अपि सं यौति वैश्वानरो यदेष वै पञ्चविंशतिश्च॥ [९]

प्रजापतिरग्निमसृजत सोऽस्मात्सृष्टः प्राङ्वाद्रवत्तस्मा अश्वं प्रत्यास्यत्स दक्षिणावर्तत तस्मै वृषिणं प्रत्यास्यत्स प्रत्यङ्गावर्तत तस्मा ऋषभं प्रत्यास्यत्स उदङ्गावर्तत तस्मै वृस्तं प्रत्यास्यत्स ऊर्ध्वोऽद्रवत्तस्मै पुरुषं प्रत्यास्यत् यत्पशुशूष्पाण्युपदधाति सर्वत एवेनम् (४०)

अवरुध्यं चिनुत एता वै प्राणभृतश्चक्षुष्मतीरिष्टका यत्पशुशूष्पाणि यत्पशुशूष्पाण्युपदधाति ताभिरेव यजमानोऽमुष्मिल्लोके प्राणित्यथो ताभिरेवास्मा इमे लोकाः प्र भान्ति मृदाभिलिप्योपं दधाति मेध्यत्वायं पशुर्वा एष यदग्निरन्नं पशवं एष खलु वा अग्निर्यत्पशुशूष्पाणि यं कामयेत कर्नीयोऽस्यान्नम् (४१)

स्यादिति सन्तरां तस्य पशुशूष्पाण्युपं दध्यात्कर्नीय एवास्यान्नम्भवति यं कामयेत समावदस्यान्नं स्यादिति मध्यतस्तस्योपं दध्यात्समावदेवास्यान्नम्भवति यं कामयेत भूयोऽस्यान्नं स्यादित्यन्तैषु तस्य व्युदूह्योपं दध्यादन्तत एवास्मा अन्नमव रुन्धे भूयोऽस्यान्नम्भवति॥ (४२)

एनमस्यान्नंभूयोस्यान्नम्भवति॥ [१०]

स्तेगान्दष्ट्राभ्यां मण्डूकाञ्जम्भ्यैभिरादकां खादेनोर्जः सःसूदेनारण्यं जाम्बीलेन
मृदम्बस्वैभिः शर्कराभिरवकांमवकाभिः शर्करामुत्सादेन जिह्वामवक्रन्देन तालुः सरस्वतीं
जिह्वग्रेण॥ (४३)

स्तेगान्द्वाविंशतिः॥ [११]

वाजः हनूभ्यामप आस्येनादित्याञ्जश्रुभिरुपयाममधरेणोष्ठेन सदुत्तरेणान्तरेणानूकाशं
प्रकाशेन बाह्यः स्तनयितुं निर्बाधेन सूर्याग्री चक्षुभ्यां विद्युतौ कनानकाभ्यामशनिं
मस्तिष्केण बलं मञ्जभिः॥ (४४)

वाजं पञ्चविंशतिः॥ [१२]

कूर्माञ्छफैरच्छलाभिः कपिञ्जलान्थसाम् कुष्ठिकाभिर्जवं जङ्घाभिरगदं जानुभ्यां वीर्यं
कुहाभ्यां भयं प्रचालाभ्यां गुहोपपक्षाभ्यामश्विनावःसाभ्यामदितिः शीर्ष्णा निरर्कृतिं
निर्जाल्मकेन शीर्ष्णा॥ (४५)

कूर्मान्नयौविंशतिः॥ [१३]

योक्त्रं गृध्राभिर्युगमानंतेन चित्तं मन्याभिः सङ्क्रोशान्प्राणैः प्रकाशेन त्वचं पराकाशेनान्तरं
मशकाङ्केशैरिन्द्रः स्वपसां वहेन बृहस्पतिः शकुनिसादेन रथमुष्णिहाभिः॥ (४६)

योक्त्रमेकविंशतिः॥ [१४]

मित्रावरुणौ श्रोणीभ्यामिन्द्राग्री शिखण्डाभ्यामिन्द्राबृहस्पती ऊरुभ्यामिन्द्राविष्णौ
अष्टीवज्राः सवितारं पुच्छेन गन्धर्वाञ्छेपेनापसरसौ मुष्काभ्यां पवमानं पायुनां पवित्रं
पोत्राभ्यामाक्रमणं स्थूराभ्यां प्रतिक्रमणं कुष्ठभ्याम्॥ (४७)

[१५]

इन्द्रस्य क्रोडोऽदित्यै पाजस्यन्दिशां जत्रवो जीमूतान्हृदयौपशाभ्यामन्तरिक्षं
पुरितता नभ उदर्येणेन्द्राणीं प्लीहा वल्मीकाङ्काम्ना गिरीन्मृशिभिः समुद्रमुदरेण वैश्वानरं
भस्मेना॥ (४८)

मित्रावरुणाविन्द्रस्य द्वाविंशतिर्द्वाविंशतिः॥ [१६]

पृष्णो वनिष्ठुरन्याहेः स्थूरगुदा सर्पान्गुदाभिर्ऋतून्मृष्टीभिर्दिवं पृष्ठेन वसूनां प्रथमा

कीकसा रुद्राणां द्वितीयादित्यानां तृतीयाङ्गिरसां चतुर्थी साध्यानां पञ्चमी विश्वेषां देवानां षष्ठी॥ (४९)

पूष्णश्चतुर्विंशतिः॥ [१७]

ओजो ग्रीवाभिर्निर्ऋतिमस्थभिरिन्द्रः स्वपसा वह्नेन रुद्रस्य विचलः स्कन्धो-
ऽहोरात्रयोर्द्वितीयोऽर्धमासानां तृतीयो मासां चतुर्थ ऋतूनां पञ्चमः संवत्सरस्य
षष्ठः॥ (५०)

ओजो विंशतिः॥ [१८]

आनन्दं नन्दयुना कामं प्रत्यासाभ्यां भयं शितीमभ्यां प्रशिषं प्रशासाभ्यां
सूर्याचन्द्रमसौ वृक्षोभ्यां श्यामशबलौ मतस्त्राभ्याव्युष्टिं रूपेण निमृत्तिमरूपेण॥ (५१)

आनन्दं षोडशः॥ [१९]

अहर्मासेन रात्रिं पीवसापो यूषेण घृतं रसेन श्यां वसया दूषीकाभिरह्मादुनिमश्रुभिः
पृष्वाण्डिवं रूपेण नक्षत्राणि प्रतिरूपेण पृथिवीं चर्मणा छवीं छव्योपाकृताय स्वाहालब्धाय
स्वाहा हुताय स्वाहा॥ (५२)

अहर्ष्टाविंशतिः॥ [२०]

अग्नेः पक्षतिः सरस्वत्यै निपक्षतिः सोमस्य तृतीयापां चतुर्थ्योषधीनां पञ्चमी
संवत्सरस्य षष्ठी मरुतां सप्तमी बृहस्पतेरष्टमी मित्रस्य नवमी वरुणस्य
दशमीन्द्रस्यैकादशी विश्वेषां देवानां द्वादशी द्यावापृथिव्योः पार्श्वं यमस्य पाटूरः॥ (५३)

अग्नेरेकात्रिंशत्॥ [२१]

वायोः पक्षतिः सरस्वतो निपक्षतिश्चन्द्रमसस्तृतीया नक्षत्राणां चतुर्थी संवितुः पञ्चमी
रुद्रस्य षष्ठी सर्पाणां सप्तम्यर्यम्णोऽष्टमी त्वष्ट्रं नवमी धातुर्दशमीन्द्राण्या एकादश्यदित्यै
द्वादशी द्यावापृथिव्योः पार्श्वं यम्यै पाटूरः॥ (५४)

वायोरष्टाविंशतिः॥ [२२]

पन्थामनूवृग्भ्यां सन्ततिः स्त्रावण्याभ्यां शुक्रान्पितेन हरिमाणं यक्रा
हलीक्ष्णान्पापवातेन कृश्माञ्छकभिः शवर्तानूवध्येन शुनो विशसनेन सर्पाल्लौहितगन्धेन

वयाँसि पक्कगन्धेन पिपीलिकाः प्रशादेन॥ (५)

पन्थाद्वाविँशतिः॥ [२३]

क्रमैरत्यक्रमीद्वाजी विश्वैर्देवैर्यज्ञियैः संविदानः। स नो नय सुकृतस्य लोकं तस्य ते वयँ स्वधया मदेम॥ (५६)

क्रमैरष्टादश॥ [२४]

द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी सधस्थमात्माऽन्तरिक्षँ समुद्रो योनिः सूर्यस्ते चक्षुर्वीतः प्राणश्चन्द्रमाः श्रोत्रं मासाँश्चार्धमासाश्च पर्वाण्यृतवोङ्गानि संवत्सरो मंहिमा॥ (५७)

द्यौः पञ्चविँशतिः॥ [२५]

अग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्नाग्निः स ते लोकस्तं जैष्यस्यथाव जिघ्र वायुः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्वायुः स ते लोकस्तस्मात्त्वान्तरैष्यामि यदि नावजिघ्रस्यादित्यः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्नादित्यः स ते लोकस्तं जैष्यसि यद्यवजिघ्रसि॥ (५८)

यस्मिन्नष्टौ च॥ [२६]

प्राचीनवँशं यावन्त ऋक्सामे वाग्वै देवेभ्यो देवा वै देवयजनङ्गद्वृक्ष तद्विरण्यँ पदुदानि ब्रह्मवादिनो विचित्यो यत्कलयां ते वारुणो वै क्रीतः सोम एकादश॥११॥

प्राचीनवँशं स्वाहेत्याहु यँऽन्तः शरा ह्येष सं तपसा च यत्कर्णगृहीतेति लोमो तो वारुणः पट्यसंसतिः॥७६॥

प्राचीनवँशं परिवरति॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां पञ्चम्काण्डे सप्तमः प्रश्नः समाप्तः॥५-७॥